

RAADSINFORMATIEBRIEF

Van

college van burgemeester en wethouders

Vergadering van

1 juni 2021

Kenmerk

Z/21/016071 / D/21/020881

Portefeuillehouder

Tymon de Weger

Portefeuille

Archeologie en monumentenbeleid

Opsteller

Dam, Carolien van

Onderwerp

Rapportage kerkenlandschap Woerden

Kennisnemen van

de inhoud van de rapportage Kerkenlandschap Woerden

Inleiding

Nederland telt meer dan 6.000 kerkgebouwen. Kerkgebouwen hebben vele gezichten, vele waarden (algemeen en persoonlijk) en zijn vol betekenis. Zij bepalen het straatbeeld, de stad, het landschap. Het zijn gebouwen die de meeste Nederlanders willen koesteren, ook al gaat men zelf niet naar de kerk.

Het is goed om na te denken over de toekomst van deze bijzondere gebouwen. Landelijk is een brede maatschappelijke opgave uitgezet om het religieuze erfgoed te behouden. De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap stelt geld beschikbaar om (burgerlijke) gemeenten financieel te ondersteunen om op lokaal niveau een integrale kerkervisie op te stellen (decentralisatie-uitkering).

In het najaar van 2019 is een decentralisatie-uitkering ontvangen van 25.000 euro; en is gestart met een startnotitie. Een Kerkervisie is vormvrij. In 2020 hebben kennismakingsgesprekken plaatsgevonden die geleid hebben tot de Rapportage Kerkenlandschap Woerden.

De concept rapportage is aan de gesprekspartners gestuurd met het verzoek hierop te reageren. De ontvangen reacties zijn verwerkt.

Het college van burgemeester en wethouders heeft de rapportage vastgesteld in haar vergadering van 1 juni 2021.

Kernboodschap

Doel van het proces:

1. duurzaam behoud van monumentale kerkgebouwen
2. proactief meedenken over het behoud van dit religieus erfgoed

De monumentale kerken hebben diverse betekenissen: erfgoedwaarde van het gebouw en haar interieur; maatschappelijke waarde vanuit het geloof maar vaak ook breder; de gebouwen vertellen ook het verhaal van de ontwikkeling van de kernen Harmelen, Kamerik, Zegveld en Woerden. De kerken vormen samen het grootste museum van Woerden.

We blijven proactief meedenken over kerkgebouwen door periodiek gesprekken te voeren met vertegenwoordigers van alle kerken, over het behoud en beheer van de kerken, maar ook over verduurzaming, technisch beheer en financiering van restauraties. Een positieve grondhouding van de gemeente Woerden ten aanzien van nieuw of medegebruik en functieverandering is een voorwaarde voor duurzaam behoud van religieus vastgoed. Deze positieve grondhouding komt tot uitdrukking in het adviseren in het proces en in faciliteren van procedures.

De kerkgenootschappen zijn juridisch eigenaar van de kerken. Het behoud van de kerken is allereerst een zaak van de kerkgenootschappen zelf: hoe wil men het geloof uitoefenen en op welke wijze passen de gebouwen in die visie.

Woerden kent meer geloofsgemeenschappen en gebedshuizen. In deze opgave dient met al deze geloofsgemeenschappen contact onderhouden te worden. Door het totaalbeeld te kennen kunnen soms oplossingen gevonden worden voor bijvoorbeeld samenwerking in beheer en (mede)gebruik of kan als 'makelaar' opgetreden worden.

Financiën

Van de Rijksdienst Cultureel Erfgoed is een decentralisatie-uitkering ontvangen van 25.000 euro. Hiervan is 12.500 euro besteed aan ambtelijke uren. Het resterende bedrag wordt ingezet om de beschrijvingen van de interieurs van een aantal kerken door het Catharijneconvent te laten actualiseren.

Taakstellend is dat de actualisering totaal maximaal 12.500 bedragen en dat het bedrag in 2021 benut wordt.

Vervolg

Nu de Kerkenvisie is vastgesteld worden de gemaakte contacten onderhouden en zal het Catharijneconvent worden benaderd voor het actualiseren van de beschrijvingen.

Bijlagen

D/21/020878 - Rapportage kerkenlandschap Woerden

TOEKOMST RELIGIEUS ERFGOED WOERDEN

INHOUDSOPGAVE

INLEIDING	BLZ 3
❖ Landelijke opgave	
❖ Gemeentelijke aanpak	
❖ Rapportage	
❖ Doel	
TOEKOMST	BLZ 5
❖ Kennis van zaken	
❖ Duurzaamheid	
❖ Draagvlak	
❖ Maatschappelijke functie	
❖ Culturele functie	
❖ Onderlinge samenwerking	
❖ Rol burgerlijke gemeente	
CONCLUSIE	
❖ Conclusies	BLZ 7
❖ Hoe verder	
❖ Overzicht	
GELOVEN IN HARMELEN – KAMERIK – ZEGVELD - WOERDEN	BLZ 11

KERKENVISIE – TOEKOMST RELIGIEUS ERFGOED

INLEIDING

Landelijke opgave

Nederland telt meer dan 6.000 kerkgebouwen. De meeste zijn nog in gebruik door de verschillende geloofsgemeenschappen die Nederland rijk is. Kerkgebouwen hebben vele gezichten. Kerkgebouwen zijn vol van betekenis, omgeven met emoties. Zij bepalen het straatbeeld, de stad, het landschap. Het zijn gebouwen die de meeste Nederlanders willen koesteren; ook al gaat men zelf niet naar de kerk.

Het is goed om na te denken over de toekomst van deze bijzondere gebouwen. Landelijk is een brede maatschappelijke opgave uitgezet om het religieuze erfgoed te behouden. Kerken kennen veelal een gebruiks- en duurzaamheidsopgave. En voor weer andere kerkgebouwen moeten nieuwe passende functies gezocht worden.

Het kabinet zet actief in op de toekomst van het religieus erfgoed. Op 10 november 2018 is een samenwerkingsovereenkomst ondertekend namens overheden, kerkeigenaren en vertegenwoordigers van erfgoed- en burgerorganisaties. Het doel van deze overeenkomst is een duurzaam toekomstperspectief te ontwikkelen voor het religieus erfgoed. Om dat te bereiken moet ál het religieuze erfgoed in samenhang gezien worden. Kerkgebouwen, synagogen en moskeeën van alle tijden, van alle geloven, monumentaal en niet-monumentaal.

De samenwerkingsovereenkomst is een vervolg op de [Agenda Toekomst Religieus Erfgoed](#), waarmee de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed van 2014 tot en met eind 2016 samen met kerkelijke, bestuurlijke en maatschappelijke partijen aard en omvang van deze problematiek verkende. Oplossingen werden aangeboden en bediscussieerd; wederzijds begrip en vertrouwen tussen partijen is werkende weg verder opgebouwd.

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap stelt geld beschikbaar om (burgerlijke) gemeenten financieel te ondersteunen om op lokaal niveau een integrale kerkenvisie op te stellen. Daarnaast reserveert de minister geld om de benodigde kennis om kerkenvisies te maken op peil te brengen, het belang van kerkgebouwen bij jongeren onder de aandacht te brengen, kerken te helpen zich meer open te stellen voor publiek, en om te innoveren op duurzaamheidsmaatregelen voor kerkgebouwen.

De vorm van de ‘kerkenvisie’ is vormvrij.

Gemeentelijke aanpak

In het najaar van 2019 is een decentralisatie-uitkering ontvangen van 25.000 euro. En is gestart met een startnotitie.

Corona heeft invloed op de bezetting van de kerken maar ook op de aanpak. Het was niet mogelijk om in het voorjaar van 2020 een gezamenlijke bijeenkomst te beleggen. Om die reden is een vragenlijst uitgezet naar de diverse geloofsgemeenschappen. Aan de hand van de ingevulde vragenlijst hebben vervolgens individuele gesprekken plaatsgevonden met vertegenwoordigers van de diverse kerkgebouwen.

De kennismakingsgesprekken zijn belangrijk om elkaar te leren kennen en in de toekomst te kunnen vinden. Om die reden is er ook voor gekozen om het proces en de gesprekken zelf te doen en niet uit te besteden. Gesproken is met vertegenwoordigers van monumentale en niet-monumentale kerken. Eenvoudige vragen konden snel beantwoord of opgelost worden en er is een beeld ontstaan van het kerkenlandschap.

Rapportage

In deze rapportage wordt een beeld geschetst van het religieus verleden van de kernen Harmelen, Kamerik, Zegveld en Woerden. Gevolgd door een momentopname van de kerken vlak voor de corona.

Het kerkenlandschap binnen de gemeente is zeer divers:

- Monumentale kerken
- Niet-monumentale kerken
- Geloofsgemeenschappen die gebruik maken van andere gebouwen
- Kerken die (formeel) hun functie verloren hebben

Gemeentelijk doel

(pro) actief in zetten op het behoud van monumentale kerkgebouwen.

Dit doen we door In gesprek te blijven met alle kerken. Om zo te weten wat er bij een ieder speelt en of er naar elkaar verwezen kan worden qua ruimtegebruik of beheer.

Verder wordt actief informatie verzameld en gedeeld, waarbij opgemerkt wordt dat ook de eigenaren zelf actief blijven.

Of zoals één van de gesprekspartners aangeeft:

“Het zoeken is hoe flexibeler gebruik van dit erfgoed mogelijk is om mee te gaan met de belangrijke maatschappelijke, spirituele ontwikkelingen van ontkerkelijking en de steeds toenemende pluriformiteit in spirituele, en religieuze beleving. Waarbij niet onvermeld mag worden dat (oecumenische) samenwerking tussen de verschillende religieuze groeperingen en denominaties, welke zich weliswaar langzaam voltrekt, een robuuste trend is, die van belang is voor de beschikbaarheid en bezettingsgraad van de gebouwen en de financiële capaciteit van de eigenaren van de religieuze gebouwen.”

Concreet zijn de monumentale (v.m.) kerkgebouwen:

Harmelen	Hervormde kerk	rijksmonument	
	Sint Bavo kerk	rijksmonument	
	Gaza kapel	gemeentelijk	
	woonkerk	Potentie gemeentelijk	
Kamerik	Hervormde kerk	Karakteristiek – toren monumentaal	
	H. Hippolytus	gemeentelijk	
Zegveld	Hervormde kerk	gemeentelijk	
Woerden	Petruskerk	rijksmonument	Top interieur
	Lutherse kerk	rijksmonument	Top interieur
	H. Bonaventura	rijksmonument	Top interieur
	Opstandingskerk	gemeentelijk	
	Kapel Weddesteyn	Potentie gemeentelijk	

Recentere religieuze bouwwerken die door bijvoorbeeld hun architectuur een latere vertegenwoordiger zijn in de geloofsgeschiedenis kunnen op een later moment toegevoegd worden.

Het behoud van de kerkgebouwen is uiteraard allereerst een zaak van de kerkgenootschappen zelf: hoe wil men het geloof uitoefenen en op welke wijze passen de gebouwen in die visie.

Maar de vraag kan ook de gemeente en de gemeenschap bereiken om gezamenlijk te denken over oplossingen voor grote of kleine vraagstukken. Het gebruik van kerkgebouwen mag in de loop der jaren veranderen, hun betekenis voor de samenleving is een constante.

TOEKOMST

Trends

- Samenwerking tussen verschillende religieuze groeperingen en denominaties
- Grote diversiteit aan geloofsbeleving
- Potenties van de veelal wat kleinere religieuze gebouwen
- Nog steeds behoefte aan grote religieuze gebouwen

Kennis van zaken

Strategische keuzes kunnen alleen gemaakt worden als de juiste feiten bekend zijn en er met kennis van zaken gehandeld wordt. Alle monumentale kerken hebben een abonnement bij Monumentenwacht en worden met voldoende regelmaat bezocht. Monumentenwacht verstrekt een rapportage waaruit blijkt welke onderhoud- of restauratiewerkzaamheden noodzakelijk zijn. Deze rapportages hebben de vereiste deskundigheid om vervolgstappen te bepalen en te faseren. Opgemerkt wordt dat deze rapportages aan de eigenaren wordt gezonden niet aan de gemeente.

Niet alleen het gebouw is waardevol, vaak ook interieuronderdelen. Door het Catharijneconvent zijn kerkinterieurs en roerend religieus erfgoed beschreven. Deze beschrijvingen zijn van belang voor de cultuurhistorische waarde van de interieurs (als drager van het verhaal), maar ook voor het verzekeren van deze waarde. De beschrijvingen zijn 10 tot 24 jaar oud. Het is goed deze te actualiseren.

Duurzaamheid

Een van de gespreksonderwerpen is duurzaamheid. Duurzaamheid is een complex en breed thema en gaat verder dan de energielasten die drukken op de exploitatie. De eerste vraag die gesteld moet worden is: Welke functie heeft het gebouw en welke maatregelen passen daarbij? Veel maatregelen zijn niet rendabel voor kerken vanwege het extensieve gebruik. Ook zijn niet alle gewenste energiemaatregelen mogelijk omdat het historische gebouw de uitvoeringsmaatregelen beperkt, zoals bijvoorbeeld de plaatsing van zonnepanelen op het dak. Toch kunnen er zeker stappen gezet worden. Interessant is de site www.groenekerken.nl.

Landelijk wordt er nog veel onderzocht. Zo start in 2021 een pilot waar ontwerpers, erfgoeddeskundigen en duurzaamheidsdeskundigen zich buigen over het verduurzamen van negen verschillende kerkgebouwen. Zodra deze resultaten bekend zijn kunnen weer gedeeld worden.

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) en de Rijksbouwmeester hebben op 11 maart 2021 een openbare prijsvraag uitgeschreven: 'Sublieme schoonheid | sublieme duurzaamheid. Teams van professionals uit de ontwerpdiscipline, de duurzaamheid- en de erfgoedexpertise kunnen aan de prijsvraag deelnemen. De vraag aan de teams is om met inspirerende, innovatieve en nog niet bestaande ontwerpvoorstellen te komen: oplossingen die bijdragen aan de substantiële verduurzaming van iconische stadskerken.

Kerken staan voor dezelfde opdracht als de gehele maatschappij: verduurzaming. Maar het bijzondere karakter van deze monumenten maakt dat zij voor een deel niet uit de voeten kunnen met reguliere duurzaamheidstoepassingen. De bijzondere kerkgebouwen vragen om innovatieve energieoplossingen mét ontwerp kwaliteit.

Negen iconische stadskerken staan model voor de ontwerpopgave en werken mee aan de prijsvraag: de Oude Kerk in Amsterdam, de Der Aa-kerk in Groningen, de Pieterskerk in Leiden, de Stevenskerk in Nijmegen, de Grote Kerk in Naarden, de Grote Kerk in Zwolle, de Kathedrale basiliek Sint Bavo in Haarlem, de Sint-Janskathedraal in 's-Hertogenbosch en de Domkerk in Utrecht. De kerken in Haarlem, Den Bosch en Utrecht zijn hoofdzakelijk in religieus gebruik, terwijl de andere zes kerken grotendeels in zakelijk gebruik zijn.

Samen met inwoners, ondernemers en bedrijven werkt de gemeente Woerden aan een duurzame leefomgeving. Er wordt aan drie thema's gewerkt: energie, klimaat en afval. Volg deze ontwikkeling via www.woerden.nl of kijk naar de activiteiten van het burgerinitiatief op www.duurzaamwoerden.nl.

Draagvlak

Als kerken minder vaak bezocht worden, raken ze stilletjes aan onbekend. Het is belangrijk in te zetten op het behouden en mogelijk vergroten van het draagvlak voor het behoud en gebruik van deze bijzondere gebouwen bij een breder publiek.

Bij de restauratiewerkzaamheden blijkt hoe waardevol het behoud van de kerkgebouwen wordt gevonden. Vele vrijwilligers dragen bij. Een aantal kerken kent openstelling voor publiek. Een groter publieksbereik kan gevonden worden door het gebruik voor culturele activiteiten en door meer openstelling met eigen vrijwilligers of in samenwerking met bijvoorbeeld Gilde Woerden. De nevenruimtes kunnen soms breder ingezet worden dan alleen voor de kerkelijke activiteiten. Aandachtspunt is wanneer de grens van commerciële activiteiten of para-commercie overschreden wordt.

Maatschappelijke functie van het gebouw

Kerkgebouwen zijn plekken van samenzijn, met hoogte- en dieptepunten. Zij bieden ook troost en stilte in deze tijden van corona. Veel kerken hebben geïnvesteerd in veilig bezoeken van de kerk en het verzorgen van live streams voor de thuisblijvers.

Naast het samenkomen in de kerk is er vaak sprake van nevenruimtes voor kerkelijke activiteiten die soms ook voor een breder publiek beschikbaar worden gesteld. Probleem is vaak dat het allemaal vrijwilligerswerk is en dat er (te) weinig vrijwilligers zijn voor al deze taken. Van een commerciële activiteit is nauwelijks sprake.

Behalve maatschappelijke inzet voor eigen leden zetten kerken zich ook in voor een bredere doelgroep. Opgemerkt wordt dat katholieke kerken vanwege de wijding van de kerkgebouwen een aantal restricties kennen. Indien nodig wordt daarvoor overleg gepleegd met het bisdom.

Culturele functie

Een andere maatschappelijke functie is de culturele kant. De potentie op recreatief en toeristisch gebied. Niet voor niets zijn een aantal kerken in het land samen gaan werken als het grootste museum van Nederland.

Ook onze kerken vertellen het verhaal van Woerden zij zijn cultuur en erfgoeddragers. En zij bieden kansen voor culturele activiteiten. Veel kerken geven nu al aan dat zij ruimte bieden voor concerten. Open Monumenten dag is een uitgelezen dag voor niet-kerkgangers om een kerk binnen te lopen. De klassendag die vooraf gaat aan de Open Monumentendag is het moment om basisschool leerlingen kennis te laten maken met het cultureel erfgoed. Niet alleen de gebouwen, maar ook de interieurs, roerende zaken en gebruiken zijn dragers van het verhaal.

Onderlinge samenwerking

Woerden kent een Raad van Kerken waar een aantal kerken in samenwerken. De opdracht van de Raad van Kerken is om de kerken in de Woerdense gemeenschap zichtbaar te maken. Ook initieert en ondersteunt de Raad van Kerken algemene, oecumenische diensten.

De Commissie Diaconieën Raad van Kerken Woerden geeft noodhulp en financiële steun aan mensen en groepen die nergens anders hulp kunnen krijgen. Deze commissie is onderdeel van de kerken in Woerden.

Er bestaat een (jaarlijks) overleg tussen de burgemeester en de Raad van kerken Woerden. Dit overleg wordt geïnitieerd vanuit de Raad van Kerken of vanuit de burgerlijke gemeente. Gespreksonderwerpen zijn veelal op maatschappelijk vlak. Het betreft niet alle kerken en gesproken wordt met de voorgangers, pastores.

Het is de vraag of het beheer van kerkgebouwen aan dit overleg toegevoegd kan/moet worden als gespreksonderwerp. Een dergelijk onderwerp ligt meer bij de beheerders, kerkrentmeesters (eigenaren of bestuurders).

Een aantal gesprekspartners heeft aangegeven graag aan te sluiten bij het gesprek met de burgemeester.

Ook op andere vlakken kan samenwerking plaatsvinden. Het zou goed zijn indien de kerkbeheerders elkaar kennen en met elkaar in overleg treden over hoe zij zaken aangepakt hebben. Indien in de toekomst de wens bestaat ruimtes commerciëler te gebruiken dan zou er nagedacht kunnen worden over een gezamenlijke beheerder.

Kerken kunnen de samenwerking zelf opzoeken of de hulp inroepen van de contactpersoon bij de gemeente.

Rol burgerlijke gemeente

Het wordt op prijs gesteld als er een ambtelijke gesprekspartner is die de kerken belt, langs gaat, thema bijeenkomsten kan organiseren etc.

Kerkeigenaren kunnen net als andere (monumenten) eigenaren nu ook al bij de gemeente Woerden terecht bij vragen op het gebied van regulier onderhoud, restauratie, beheer, gebruik, vergunningprocedures of bestemmingsplanwijzigingen en subsidiemogelijkheden.

Wat kan de gemeente in toekomstige situaties verder bieden?

Mocht een kerk in de problemen raken qua gebouwbeheer of gebruik dan kan de gemeente Woerden meedenken over mogelijke oplossingen. De gemeente kan bijvoorbeeld contacten leggen met andere kerkgenootschappen in de gemeente, om zo de religieuze functie te behouden. Of meedenken over een medegebruik. Sowieso juicht de gemeente Woerden gebruik voor maatschappelijke of culturele doeleinden toe.

Mochten de problemen zodanig zijn dat een kerk in de toekomst besluit dat een kerkgebouw niet meer gebruikt kan worden voor kerkdiensten, dan is de gemeente Woerden bereid om mee te denken over herontwikkeling/herbestemming. Zij heeft een adviserende rol en denkt proactief mee over tijdelijk gebruik en herbestemming. In een dergelijk geval is het belangrijk ook meer organisaties en mensen te betrekken. Ook binnen de gemeente zullen diverse beleidsterreinen betrokken worden via één aanspreekpunt. Gezamenlijk kan gewerkt worden aan een herbestemmingsprofiel als kader voor de verkoper en potentiële koper.

Indien in het vervolgtraject verbouwingen noodzakelijk zijn adviseert de gemeente Woerden eveneens.

Door een herbestemming blijft het gebouw behouden. Het Catharijneconvent kan ingeschakeld worden voor de interieuronderdelen en het roerend goed. Het komt al heel lang voor dat bijvoorbeeld orgels van kerkgebouw wisselen.

CONCLUSIE

Conclusies

De gemeente Woerden heeft een gevarieerd en rijk kerkenlandschap met kerkgebouwen in allerlei bouwstijlen en van verschillende denominaties.

Een aantal kerken heeft een monumentenstatus en is in een (redelijk) goede staat van onderhoud. De landelijke trend van leegstand en mogelijke afstoting van religieus vastgoed is niet direct aan de orde, maar kan op termijn gaan spelen. Uit het opgenomen overzicht blijkt dat de bezettingsgraad bij een aantal kerken erg laag is. Ook zijn er kerken die een wens tot uitbreiden hebben. Enerzijds is vergrijzing en langzame krimp waar te nemen waardoor inkomsten lager worden. Anderzijds worden kosten voor gebruik en instandhouding hoger. Hierdoor wordt het lastig de exploitatie sluitend te krijgen. Door het afstoten van ander onroerend goed kunnen inkomsten soms weer verhoogd worden, maar niet iedere kerk heeft die mogelijkheid.

Energiebesparing door verduurzaming draagt bij aan het verbeteren van de exploitatie, maar is afhankelijk van de investeringsmogelijkheden van de kerkeigenaar én of het wel of niet toegestaan is om energiebesparende maatregelen uit te voeren. Er zijn mogelijk ook andere duurzaamheidsmaatregelen te nemen.

De gemeente Woerden is (door) dit project gestart met het delen van haar kennis met de kerken. De gemeente zou ook in de toekomst een actieve rol daarin aan kunnen nemen.

Van belang is het draagvlak voor deze monumentale gebouwen hoog te houden door meer informatie te verstrekken over de geschiedenis en gebruiksmogelijkheden. Dit is een gezamenlijke opgave.

De Monumentale kerkgebouwen zijn meer dan geloofshuizen, zij zijn dragers en vertellers van religieus erfgoed en het verhaal van de ontwikkeling van Woerden. Samen vormen zij het grootste museum van Woerden.

Het vervolg

Actiepunten voor de gemeente Woerden zijn:

1. Regulier overleg met alle kerken blijven organiseren
2. Eén contactambtenaar voor de kerken aanwijzen
3. Interieur rapporten Catharijne Convent laten actualiseren door gemeente Woerden
4. Thema bijeenkomst organiseren in 2021 (thema afhankelijk van behoefte)

Inventarisatie 2020

	Kern	Monument	interieur	Bezetting voor Corona	Toeristisch potentieel	Niet-kerkelijk gebruik*	Grote subs. plannen	Overig
Hervormde Kerk	Harmelen	Rijks	Midden 1977	230 = 50%	ja	Ja i.s.m. Kloosterhoeve		Aandacht wordt gevraagd voor oude Algemene Begraafplaats Toren van burgerlijke gemeente
Sint Bavo	Harmelen	Rijks	Midden 1978	140 = 30%	ja		Ramen noordgevel en orgel	Orgel verplaatsen Wat te doen met oude begraafplaats?
Open Poort	Harmelen		Midden 1999	60 = 30%	nee			Denkt na over toekomst gebouw
Gaza kapel	Harmelen	Gemeentelijk		40	nee	Ja - zorgcentrum		Formeel geen kerk meer
Devotion jeugdkerk	Harmelen			50	n.v.t.			H2O - Voorkeur huidige locatie
Woonkerk	Harmelen	potentieel						Nu: woonwinkel
Hervormde Kerk	Kamerik	potentieel	Laag 1977	390 = 85%	ja			Aanpassen toiletgroep Toren van burgerlijke gemeente = rijksmonument
H. Hippolytus	Kamerik	Gemeentelijk	Midden 1987	74 = 17%	ja		Leidendak toren wordt uitgevoerd	
Ontmoetingskerk	Kamerik		Laag	75 = 35%	nee	Ja, ontmoetingsplek jongeren		Orgel = gemeentelijk monument
Camaparusia	Kamerik			450	n.v.t.			Schulenburg – staan open voor andere locatie
Hervormde Kerk	Zegveld	gemeentelijk	Laag 1978	250 = 70%	ja		voegwerk voorterrein	Wens herbestemming woning De Voorhof
Petrus	Woerden	Rijks	Top 1997	450 = 55%	ja		Beeldengroep, beglazing, scheurvorming	Verduurzaming Toren van burgerlijke gemeente
Lutherse	Woerden	Rijks	Top 1994	80 = 50%	ja	Ja, lezingen	Schilderwerk en goten. Orgel	
H. Bonaventura	Woerden	Rijks	Top 2019	100 = 12%	ja			plannen via Bisdom Div. kleine aanpassingen Renovatie begraafplaats
Opstandingskerk	Woerden	gemeentelijk	Laag	230 = 60%	ja		Kozijs- renovatie, orgel, glas in lood	Verduurzaming
Weddesteyn	Woerden	potentieel	Niet geïnventariseerd	150 = 75%	n.v.t.	Sociaal/cultureel zorginstellingen, scholen, wijk	Entree, duurzaamheid /energie	Formeel geen kerk meer - stichting
Maranatha	Woerden			450 = 75%	nee			

Baken	Woerden			375 = 95%	nee	Ja, verenigingsleven		
Kruiskerk	Woerden		Laag	300 = 60%	nee	Aantal verenigingen		
Rehoboth	Woerden			240 = 108%	nee			Willen groter
Bethlehem	Woerden		Midden	750 = 90%	nee			Willen groter
Nieuw Apostolische	Woerden			65 = 65%	n.v.t.			bedrijfsgebouw Industrieweg 7
Cornerstone	Woerden			30	nee			
Moskee	Woerden			300 = 60%	nee			schoolgebouw
Moluks evangelische	Woerden							Geen contact gekregen Willem van Oranje school
Moluks protestantse	Woerden							Geen contact gekregen Petrus kerk
Indonesische kerk	Woerden							Geen contact gekregen Maranatha kerk

* niet zijnde concerten

HARMELEN

INLEIDING

De oudste schriftelijke vermelding van Harmelen dateert van 1202. Het wordt dan “Hermale” genoemd. Harmelen bestond niet alleen uit het kerkdorp Harmelen, gelegen langs de Oude Rijn, maar ook uit een aantal bestuurseenheden en gerechten in de omgeving, zoals de Harmelerwaard, Gerverscop, Reijerscop en Indijk. Deze gebieden waren, net als andere dorpen in de regio, in de 12e en 13e eeuw ontgonnen; zo ontstonden de polders, die later ook bestuurlijke eenheden werden.

HERVORMD en GEREFORMEERD

Midden in de dorpskern van Harmelen staat de Nederlands Hervormde Kerk. De oudste voorganger van deze kerk is waarschijnlijk omstreeks 1297, het jaar van de oudste vermelding, gesticht. Dit kerkgebouw zal een eenvoudig Romaans kerkgebouw zijn geweest waarin ook tufsteen verwerkt was. Van het huidige gebouw dateren de toren en het koor uit 1400-1450 en het schip en transept uit 1450-1500. Het koor van middeleeuwse kerken was gericht op het oosten, naar Jeruzalem. De toren staat dan aan de westzijde. De van oorsprong een RK-kerk was gewijd aan St. Dionysius.

Vanaf 1288 tot de Reformatie (16^e eeuw) had de kerk banden met de Johanniter orde die in Harmelen een commanderij stichtte. De Kloosterhoeve herinnert hier nog aan. De Reformatie (zowel Luther als Calvijn) stelde de Woordverkondiging centraal. Daarom moest de preekstoel een centrale plaats innemen in het kerkgebouw en moest het gebouw soberheid uitstralen en niets moest afleiden van de Woordverkondiging.

Op 26 augustus 1581 geven de Staten van Utrecht een plakkaat uit waarin, zoals dat toen genoemd werd, de exercitie van de Roomse religie verboden werd. Het was niet altijd gemakkelijk om de van oorsprong RK-kerkgebouwen in te richten voor de protestantse eredienst. In de Hervormde kerk van Harmelen is het opgelost door het koor van de kerk door een wand af te sluiten. De preekstoel staat tegen deze wand aan. In het koor is de consistorie.

Verschillende keren heeft de kerk geleden onder branden en plundering. In het Rampjaar 1672 hielden de Franse troepen er verschrikkelijk huis en bekend is de grote kerkbrand op 23 juni 1900 als gevolg van blikseminslag. Daarna is de kerk grotendeels herbouwd.

Harmelen kende in 1887 een afscheiding. Hierdoor ontstond de Gereformeerde kerk van Harmelen. De eerste Gereformeerde kerk werd aan de Dorpsstraat gebouwd, in 1977 werd een nieuw kerkgebouw aan de Hendriklaan in gebruik genomen.

KATHOLIEK

Officieel waren de katholieke diensten van 1581 tot 1795 verboden. Harmelen had geen kerk. De meeste katholieken uit het dorp gingen naar Vleuten. Dit werd oogluikend door de overheid toegestaan. Tegen alle voorschriften in werden er zelfs nieuwe kerken gesticht, o.a. in Woerden (1628) en in Teckop (1653) op de uiterste grens van het Hollands grondgebied. In Holland werden de regels minder streng nageleefd dan in 't Sticht, vandaar dat er in Harmelen in die tijd geen kerk verrees.

De komst van de Fransen in 1795 bracht vrijheid, gelijkheid en broederschap in Nederland; ook in de uitoefening van het geloof. Direct werden er stappen ondernomen om een eigen kerk op te richten. Op 15 december 1795 vond de inwijding plaats. Dit

kerkje stond langs de Rijn en was bereikbaar via de kerksteeg, nu de steeg aan de Kalverstraat tussen de panden van de fa. Vallen door.

Ruim dertig jaar later blijkt de kerk te klein en bouwvallig. Ruimte voor uitbreiding op de oude plaats was er niet. Via een testament kreeg het kerkbestuur grond aan de Indijk om daar een kerk te bouwen. Deze kerk, momenteel de kapel van huize Gaza, bood plaats aan 650 parochianen.

In 1914 werd besloten om een nieuwe kerk te bouwen. De kerk aan de Joncheerelaan is een ontwerp van Jan Stuyt, architect te Amsterdam. Hij wilde een creatie waar hijzelf en de Harmelense bevolking trots op kon zijn. Op 8 mei 1917 werd de Sint Bavo ingewijd.

Op dat moment was het nog een sobere kerk. In de loop der jaren kwamen er steeds meer interieuraspecten bij. In de naoorlogse jaren werd de kerk zo mogelijk nog meer opgesierd.

Het Tweede Vaticaans Concilie vond plaats van oktober 1962 tot december 1965. De heroriëntatie van het geloof die hieruit voortvloede, betekende niet alleen een versobering van de diensten maar ook van de inrichting van de kerk. Het toeval wilde dat door achterstallig onderhoud het dak vernieuwd moest worden. Daarom vatte de jubileumcommissie, ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van de kerk in 1966, het plan op de kerk te renoveren en aan te passen aan de wensen van die tijd. Altaar, communiebanken en beelden werden verwijderd en het dak werd vernieuwd. Alle beschilderingen en de kruiswegstaties verdwenen.

Bronnen

rhrijnstreek.nl/bronnen/lokale-historie/woerden/harmelen/beknopte-geschiedenis-van-harmelen/shhv.info/projectgroep-harmelen/geschiedenis/de-hervormde-kerk-van-harmelen/3eenheidparochie.nl/index.php/h-bavo-harmelen-menu/kerkgebouw/208-geschiedenis

KAMERIK

INLEIDING

Bij de ontginningen in de 11e eeuw zijn de gronden rond Kamerik in cultuur gebracht. Er zijn aanwijzingen dat er in Kamerik op de plaats van de huidige Hervormde kerk al vroeg een kerkgebouw(tje) moet hebben gestaan. Hoewel rondom de kerk sprake is van een concentratie van bebouwing, is de lintbebouwing van boerderijen kenmerkend voor Kamerik. De lange weg die Kamerik doorsneed, liep vanaf de Kruipin ten noorden van Woerden tot aan de Oudendam.

Het dorp Kamerik was overwegend protestants. Nadat de rooms-katholieken in 1855 twee kilometer buiten het dorp een eigen kerk bouwden, ter vervanging van de oude schuurkerk in Teckop, ontstond een nieuwe, grotendeels katholieke, kern: de Kanis.

DE NEDERLANDS-HERVORMDE KERK

Op de plaats van de tegenwoordige Hervormde kerk aan de Burgemeester Talsmaweg in Kamerik was misschien al in de tiende of elfde eeuw, kort na de ontginning van het gebied sprake van een kerkgebouw of kapel. Een aanwijzing daarvoor is het feit, dat er in 1831 en 1924 onder de vloer van het kerkgebouw twee doodskisten gevonden werden, gemaakt van uitgeholde eikenstam. In de in 1831 gevonden kist bevond zich een gouden kruisbeeldje uit

de vroege middeleeuwen; in de kist, die in 1924 opgegraven werd, lagen nog botten van een jonge man of vrouw. Het lijkt erop, dat ter plaatse een kerkhof was, omdat het in die tijd al niet meer gebruikelijk was om de overledenen op heidense grafvelden te begraven.

Het oudste kerkje van Kamerik, vermoedelijk van hout en leem en gebouwd op een hoger gelegen plaats in het huidige dorp, werd waarschijnlijk in de vijftiende eeuw vervangen door een nieuw kerkgebouw die gewijd was aan St. Hippolytus. Tijdens de Reformatie ging deze kerk over naar de protestanten. Van die 15^e eeuwse kerk is alleen de huidige kerktoren nog een restant.

Het kerkgedeelte of "kerkzaal" dateert uit de negentiende eeuw. In 1829 was de oorspronkelijke, vijftiende-eeuwse kerk in zeer slechte staat, zo slecht dat er gevaar voor instorting bestond. Het gemeentebestuur besloot daarom om het gebouw te sluiten en de kerkgangers naar de Hervormde kerk in Woerden te verwijzen. De Hervormde Kamerikkers wilden dat echter niet en bouwden in de tuin van de pastorie een houten noodkerk. De oude kerk werd in 1831 afgebroken en toen er door subsidie van het Rijk en de provincie en door het aangaan van een geldlening voldoende geld was voor nieuwbouw, verrees er in de jaren 1833-1834 een nieuwe kerkzaal, die op 20 april 1834 officieel in gebruik werd genomen.

Achter de kerk bevindt zich het oude kerkhof, dat rond 1830 in gebruik werd genomen als algemene begraafplaats. Deze begraafplaats werd in 1980 gesloten, nadat de nieuwe algemene begraafplaats aan de Van Teylingenweg in gebruik was genomen.

DE GEREFORMEERDE KERK

In de jaren 1886 - 1887 is er in ons land een beweging op gang gekomen om de Hervormde kerk van binnenuit te reformeren. 26 juni 1887 is de stichtingsdatum van de Kamerikse Gereformeerde Kerk. De eerste tijd werden de diensten gehouden op de deel van een boerderij aan de Mijzijde. 's Winters moesten de koeien weer op stal dus werd er besloten een houten noodkerk te bouwen. De kerk verrees achter de 'dokterswoning' aan de Van Teijlingenweg. 116 personen verlieten de Hervormde Kerk.

In 1896 kwam er een perceel grond midden in het dorp met een boerderij er op te koop. Op dit perceel kon een kerkje gebouwd worden, maar de afstand tot de Hervormde kerk was minder dan 200 meter. Volgens de Wet op kerkgenootschappen mocht dat niet. Gedeputeerde Staten gaf uiteindelijk toestemming mits tijdens het zingen de ramen en deuren gesloten bleven. De houten kerk werd opnieuw opgebouwd. Eind jaren '30 was het gebouw erg in verval, maar er was geen geld (Crisistijd en Tweede Wereldoorlog).

Na de oorlog begon de bouw van een stenen kerk met gelijke vorm en omvang. Om financiële redenen werden vloer en dak van de oude kerk opnieuw gebruikt en ook de banken konden weer dienst doen. Op 12 november 1948 werd de nieuwe kerk in gebruik genomen.

DE ROOMS-KATHOLIEKEN NA DE HERVORMING

Na de Reformatie (16^e eeuw) werd de uitoefening van de rooms-katholieke godsdienst verboden. Zij die katholiek bleven waren in het vervolg aangewezen op schuilkerken in de omgeving. Omstreeks 1700 werd in Teckop een katholieke kerk gesticht, hoewel dat verboden was. Teckop was echter Hollands grondgebied, waar de wet wat soepeler werd gehanteerd dan in het Stichtse (Utrechtse).

Halverwege de 19e eeuw was er behoefte aan een nieuw kerkgebouw. Deze werd niet in Teckop maar aan de Mijzijde gebouwd op de plaats van de huidige kerk. Bijzonder is dat het ook nu om een vestigingsplaats ging ver van een dorpskern, gewoon tussen de boerderijen.

De gespannen verhouding tussen de katholieke en protestantse inwoners van Kamerik speelde hierbij wellicht een rol. Pas nadat de nieuwe kerk in 1855 was ingewijd ontstond er rond het gebouw meer bebouwing, een dorpskom die bekend ging staan als De Kanis.

In 1913 gaf het kerkbestuur opdracht een nieuwe kerk met pastorie te ontwerpen.

Bronnen

Rhcrjnstreek.nl/bronnen/lokale-historie/woerden/kamerik/beknopte-geschiedenis-van-kamerik/

Boek: Terugblik op Kamerik

Parochie PaxChristi.nl

ZEGVELD

INLEIDING

Bij de ontginningen in de elfde eeuw werd door kolonisten ook het gebied ten noorden van Woerden in cultuur gebracht. Zo ontstond in de Middeleeuwen onder meer het dorp Zegveld. Rond de in de veertiende eeuw gestichte kerk, langs de tegenwoordige Hoofdweg, concentreerde zich enige bebouwing. De kerk was voor de Reformatie gewijd aan Maria of Onze Lieve Vrouwe, wat mogelijk verband hield met de kanunniken van het (gelijknamige) kapittel van Sinte Marie die ter plaatse vroeger veel invloed hadden.

Na de Reformatie ging het overgrote deel van de bevolking mee over naar de hervormde kerk. De rooms-katholieke minderheid kerkte in De Meije. Hier stond een schuilkerkje, waar later de parochie van Onze Lieve Vrouwe-Geboorte uit is ontstaan.

DE NEDERLANDS-HERVORMDE KERK

Op de plek waar de in 1863 gestichte Nederlands-hervormde kerk van Zegveld staat, was al eerder een kerk te vinden. Op 27 september 1312 vaardigde Gwijde van Avesnes, bisschop van Utrecht, de oorkonde uit die het begin vormde van de parochie Zegveld. Korte tijd hierna werd de oudste dorpskerk van Zegveld opgetrokken.

De rooms-katholieke inwoners van Zegveld gingen in de zestiende eeuw niet zonder slag of stoot over op het protestantisme. De Unie van Utrecht (1579) had een calvinistisch karakter, maar er was sprake van een grote mate van verdraagzaamheid. Hierdoor was het mogelijk dat een dorpspastoor zijn functie kon behouden, in eerste instantie althans. Rond 1700 was vrijwel de gehele bevolking van Zegveld protestants geworden, al bleef men in de buitengebieden veelal trouw aan de oude leer.

Een vervanging van het bestaande kerkgebouw was hard nodig in de negentiende eeuw. Herstel was nooit meer volledig gelukt na de ernstige beschadigingen die de Spanjaarden het gebouw hadden toegebracht in 1575/1576 en de Fransen in het rampjaar 1672. De kerk verkeerde in een ondeugdelijke bouwkundige toestand: er zaten scheuren in het muurwerk en de fundering was ernstig verzwakt. De toren was in 1741 al een keer ingestort en herhaling ervan dreigde. In 1860 werd het oude gebouw met de grond gelijk gemaakt. Drie jaar lang kerkten de gemeenteleden in een houten loods, totdat de nieuwe kerk op 30 maart 1863 officieel in gebruik werd genomen.

MI - parochie

In de akte van 1312 is sprake van een eerder parochie, die van “de Mi”, waar een kerkje heeft gestaan, dat gewijd was aan Sint Maarten. Het gebied behoorde aan de Utrechtse bisschop en Sint Maarten was de patroonheilige van de kerk van het Sticht. De Mi- of Sint Maartensparochie bestond in elk geval in 1131, toen de bisschop het hogere bestuur voor dat gebied vaststelde. In belastingregisters van het eind van de 13e eeuw komt de parochie echter al niet meer voor. De oorzaak daarvan is niet duidelijk. Misschien trokken na de grote ontginning van het gebied de ontginners uit de Mi-parochie naar de kerk in Kamerik of Zegveld. Een andere mogelijkheid is, dat de Sint Maartenskerk rond 1205 te gronde is gegaan ten gevolge van een veldtocht van bisschop Dirk II van Ahr tegen de graaf van Holland, waarbij ook in de omgeving van Achttienhoven gevochten is.

Behalve de vermelding op kaarten zijn er ook nog enkele bodemvondsten geweest, die mogelijke bewoning rondom het Maartenskerkhof aannemelijk maken. Aan het begin van de twintigste eeuw werd bij graafwerkzaamheden in Zegvelderbroek zelfs een gouden miskelk aan de oppervlakte gebracht. Zou ook dit een restant van de kerk en de oude Miparochie zijn of zou de kelk na de Hervorming door omstandigheden onder de aarde terecht gekomen zijn? Het Gezelschap van Mi, een gelegenheidswerkgroep van historici en historisch geïnteresseerden, heeft in 2007 geprobeerd uitsluitsel te geven, maar is daar toen niet in geslaagd.

Hoe dan ook, het Sint-Maartenskerkhof (sinds de herindeling van 1989 grondgebied van de gemeente Nieuwkoop) blijft een fascinerend stukje grond. Archeologisch onderzoek (het terrein is als archeologisch kansrijk en waardevol vastgesteld op de Archeologische Waardenkaart) kan hier misschien in de toekomst nog meer licht op werpen.

DE ROOMS-KATHOLIEKEN NA DE HERVORMING

Rond 1620 kerkten de Rooms-Katholieken in het huis van een jachtmeester aan het Zuideinde in Nieuwkoop, die tevens priester was. Dat was nog een heel eind vanaf Zegveld. Rond 1750 werd een boerenschuur in de Bodegraafse Meije ingericht als kerkgebouw. In 1810 woonden er 155 Rooms-Katholieken in Zegveld die voor het merendeel in de Meije woonden. De schuilkerk in de Meije begon bouwkundige gebreken te vertonen. Plannen om een kerk te bouwen bleven nog lang wachten door geld gebrek, het splitsen van de parochies Nieuwkoop en Zegveld/Meije en het bepalen van de locatie. In 1871 was de kerk met pastorie gereed in de Bodegraafse Meije vlakbij de grens van Zegveld.

Bronnen

rhcrijnstreek.nl/bronnen/lokale-historie/woerden/zegveld

Boek: Bouwen op het verleden – 100 jaar Zegveld

WOERDEN

INLEIDING

Na het vertrek van de Romeinen zou o.a. Bonifatius in Woerden zijn missionair werk hebben verricht; bewijzen zijn hiervoor echter niet te vinden. Op de plek van de huidige Petruskerk heeft eerder een houten kerk gestaan, die in 1202 is verbrand tijdens een plundertocht van Hollanders die het Sticht binnenvielen. Over de vroege kerkgeschiedenis van Woerden is bijna niets bekend.

In 1372 verleent hertog Albrecht van Beieren Woerden stadsrechten. Rondom dat jaar wordt ook een nieuwe kerk gebouwd, de Petruskerk, waarvan de huidige toren gedeeltelijk nog aanwezig is.

De Woerdense priester Jan de Bakker is de eerste in de Noordelijke Nederlanden, die om zijn van de R.K. kerkleer afwijkende prediking in 1525 ter dood werd gebracht op de brandstapel. De godsdiensttwisten zijn in Woerden aanvankelijk beperkt: de Lutherse hertog Erik van Brunswijk, die Woerden rond 1570 in pacht had, tolereert de Lutherse opvattingen in de stad.

Met de groei van Woerden groeide het aantal kerkgebouwen. Ook zijn er diverse geloofsgemeenschappen in Woerden gekomen. In dit hoofdstuk de kerkgeschiedenis in high-lights.

DE GROTE KERK

In de dertiende eeuw verrees er een stenen kerk, die in de loop der tijd steeds verder is uitgebouwd en verfraaid. De huidige Petruskerk werd lange tijd de Grote kerk genoemd. Omstreeks 1372 werd begonnen met de bouw van de toren, die ook voor niet-kerkelijke functies werd gebruikt (bewaking etc). Ook het latere stenen gewelf fungeerde niet alleen voor de kerk, maar ook voor de stad, het gasthuis en het Groot- Waterschap van Woerden.

In het begin van de 16e eeuw werd de parochie bediend door één pastoor, bijgestaan door een kapelaan. Daarnaast kende Woerden ook gildenpriesters. Iedere gilde kreeg in de parochiekerk zijn eigen altaar voor het lezen van de zielenmissen. Dat veranderde met de Reformatie. In 1566 liet de toen Luthersgezinde stadsregering de beelden en kerksieraden uit het gebouw wegnemen en werd de priester van zijn dienst ontheven. Voortaan was het gebouw bestemd voor de protestantse eredienst.

Tijdens de Franse bezetting in 1672 raakte de toren en het dak van de kerk in brand toen de Fransen aan hun troepen in Utrecht een signaal door middel van een vuur op de torentrans wilde afgeven voor hulp bij de bedreiging van Woerden.

DE LUTHERSE KERK

De Evangelisch-Lutherse gemeente ziet de Woerdense martelaar Jan de Bakker als belangrijke wegbereider voor de lutherse Hervorming in deze stad. Tijdens zijn priesterstudie in Wittenberg deed hij lutherse denkbeelden op, die hij vervolgens in de toen nog Rooms-Katholieke kerk van Woerden verkondigde. Hierom werd hij in 1525 in Den Haag terechtgesteld op de brandstapel.

Het lutheranisme ontwikkelde zich tot de toonaangevende leer in Woerden. Een unieke situatie, aangezien de omliggende steden calvinistisch waren. In 1566 diende een aantal burgers bij de overheid een verzoek in om de lutherse belijdenis, de Augsburgse Confessie van 1530, officieel te mogen invoeren. Dit verzoek werd echter geweigerd. Als reactie hierop maakten de lutheranen zich meester van de huidige Petrus Kerk. Zij droegen de beelden uit de kerk weg, maar lieten het altaar staan.

Verder was deze stad in 1572 overgegaan naar de Prins van Oranje onder de uitdrukkelijke voorwaarde dat de inwoners de Augsburgse Confessie mochten blijven belijden.

De kerkelijke situatie in Woerden was echter een doorn in het oog van de Staten van Holland. Zij beraamden plannen om de stad opnieuw te reformeren. De Staten bepaalden in 1580 dat de beide religies 'gelijkberechtigd' zouden zijn. In 1594 werd besloten dat alleen het calvinisme gehandhaafd zou worden in Woerden. De overgebleven groep van getrouwe lutheranen moest in het geheim verder.

In 1611 kocht men een huiskerk aan, die in 1614 op bescheiden wijze verbouwd werd. De stedelijke overheid gaf de lutherse gemeente in 1644 toestemming om een bedehuis te bouwen tegen de stadswal, op voorwaarde dat het gebouw niet herkenbaar mocht zijn als kerk. Deze 'schuilkerk', gebouwd op de plek waar de vroegere huiskerk stond, werd in 1646

in gebruik genomen. Het bouwwerk bestond uit twee gedeelten, namelijk het voorhuis en de kerk met consistoriekamer.

DE ROOMS-KATHOLIEKEN NA DE HERVORMING

De uitoefening van de Rooms-Katholieke godsdienst in Woerden was na de Hervorming enkele eeuwen officieel verboden. Naarmate de tijd vorderde nam de hevigheid en strengheid, waarmee de katholieken vervolgd werden sterk af: In de achttiende eeuw werd het rooms-katholicisme al gedoogd: priesters mochten de mis lezen en parochianen mochten samenkomen zonder opzien te baren in kerkgebouwen, die er van buiten niet als kerk uit mochten zien. Jarenlang hebben de Woerdense katholieken gekerkt in een in 1764 gebouwd kerkje aan de Lange Groenendaal, dat onopvallend achter de woning van de pastoor tegen de stadswal stond. Dit kerkgebouw werd in 1843 al vergroot en aangepast aan de eisen, die vastgelegd waren door het ministerie van Waterstaat. Toch werd deze “waterstaatskerk” ook al snel weer te klein voor het sterk groeiend aantal parochianen.

Vanaf het moment dat in 1859 de parochie van de H. Bonaventura in Woerden officieel was opgericht was de bouw van een nieuwe kerk een grote wens. Het kerkbestuur kocht in 1888 een huis, tot die tijd in gebruik geweest als postkantoor, op de zogenaamde “Hoogt” aan de Rijn ten westen van het Kasteel. Als architect voor de nieuwe kerk werd Nicolaas Molenaar, een leerling van de befaamde Pierre Cuypers, gekozen. Op 21 februari 1892 werd de nieuwe kerk gewijd en op 17 april 1892 officieel in gebruik genomen. Naast de kerk was in 1897 een pastorie gebouwd; deze is in 1966 afgebroken en vervangen door het huidige parochiecentrum annex pastorie.

De oude kerk aan de Groenendaal werd ingericht als kapel voor het Rooms-Katholiek meisjespensionaat aan de Meulmansweg.

Bronnen

www.Rhcrijnstreek.nl/bronnen/lokale-historie/woerden

(lees ook www.verhaalvanwoerden.nl/verhaal/12-strijd-om-het-geloof/)

N.B. Naast de gebruikte bronnen, is een aantal boeken geschreven die specifiek ingaan op de ontstaansgeschiedenis en beschrijving van bepaalde kerken.